

Ders 13

Тилек, ниет ыңгай (Dilek, istek kipi)

Тилек ыңгай

(İstek kipi)

Bir eylemin veya durumun gerçekleşmesi için belirtilen istek *Тилек ыңгай* ile ifade edilir. Kırgızcada *Тилек ыңгай* birkaç şekilde oluşturulur.

1. (.....-ГАй эле) – (İnşallah .....), (keşke ... -sA)

Мен уткай элем.	İnşallah, ben kazanırım.
Сен уткай элең.	İnşallah, sen kazanırsın.
Сиз уткай элеңиз.	İnşallah, siz kazanırsınız.
Ал уткай эле.	İnşallah, o kazanır.
Биз уткай элек.	İnşallah, biz kazanırız.
Силер уткай элеңер.	İnşallah, siz kazanırsınız
Сиздер уткай элеңиздер.	İnşallah, sizler kazanırsınız
Алар утушкай эле.	İnşallah, onlar kazanırlar.

Батыраак ишке киргей элем.

Быйыл да кар көп жаагай эле.

Газетага чыкканымы жердеиштерим көргөй эле.

Быйылкы олимпиадага биз да катышкай элек.

Көзүмдүн тирүүсүндө сенин үйлөнгөнүңдү, балдарыңды көргөй элем

2. (...-сА + şahıs eki+ экен) kalıbıyla yapılan *Тилек ыңгай* Türkçede “... -sA” , “keşke .... -sA” ya da “ne olur.....olsun”.

Çekimi:

Мен тапсам экен.	Keşke ben bulsam.
Сен тапсаң экен.	Keşke sen bulsan.
Сиз тапсаңыз экен.	Keşke siz bulsanız
Ал тапса экен.	Keşke o bulsa.
Биз тапсак экен.	Keşke biz bulsak.
Силер тапсаңар экен.	Keşke siz bulsanız.
Сиздер тапсаңыздар экен.	Keşke sizler bulsanız

Алар табышса экен. Кешке onlar bulsalар

Атам бизге компьютер сатып берсе экен.

Мен эртеңки экзаменден жакшы баа алсам экен.

Дүйнөдө эч согуш болбосо экен.

3. (... -ГЫ + 2.tip şahıs eki + кел + zaman eki) - (...-mAk istiyor+şahıs eki /...-AsI+ şahıs eki+ geliyor).

Şimdiki zamanda:

Мен Анталияга баргым келип жатат.

Мен манти жегим келип турат.

Gelecek zamanda:

Мен инженер болгум келет.

Сен (балким) инженер болгуң келер.

Мен чоңойгондо инженер болгум келет.

Ният ыңгай

(Niyet kipi)

Bir eylemin veya durumun gerçekleşmesi niyet, tasarlama şeklinde ifade edilirse niyet kipi kullanılır. Bu kiple genelde bazı şartlar doğrultusunda geçmişte veya gelecekte gerçekleşmesi düşünülen eylemlerden bahsedilir. O nedenle sadece gelecek ve geçmiş zaman türlerine rastlanır.

Kırgızcada Niyet kipi **-mak** ve **-makçı** ekleri ile yapılır.

1. -mAk eki ile yapılan Niyet kipi

Çekimi:

Мен бармакмын.	Ben gidecektim.
Сен бармаксың.	Sen gidecektin.
Сиз бармаксыз.	Siz gidecektiniz.
Ал бармак.	O gidecekti.
Биз бармакпыз.	Biz gidecektik.
Силер бармаксыңар	Siz gidecektiniz.
Сиздер бармаксыздар	Sizler gidecektiniz.
Алар барышмак	Onlar gideceklerdi.

Көнүгүүлөр

1. Bu fiil takımlarını İstek kipi cümlelerinde kullanınız.

жаз... кел-, окуу... бүтүр-, майрамда... кел-, таттуу тамак бышыр-, жаңы көйнөк сатып ал-, акча тап-, жолдошторумду чогулт-, киного бар-.

2. İstediginiz 5 dileginizi *-ГЫМ келет* kalıbı ile belirtiniz.

.....
.....
.....
.....
.....

3. Bu soruları niyet kipi ile cevaplayınız.

Кыздар кайда баргылары келишиптир?

.....

Сен кичиненде ким болгун келчү эле?

.....

Атасы да балдарын көргүсү келчү бекен?

.....

Иниң жакында кайда кеткиси келип жүрөт?

.....

Kaynaklar

Abduldayev E., Azırkı kirgız tili. Bişkek, 1998.

Asanaliev Ü., Lobnor tilinin grammatikalık kıskaçа оçerki, Frunze,1964.

Bartold V.V., Kirgızı.- Soçineniya. M.,1963, T.2, Çast I., s.509-510.

Baskakov N.A., Tyurkskiye yazıki. Moskova ,1960.

Batmanov İ.A., Kratkoye vvedeniye v izuçeniye kirgizskogo yazıka. Frunze, 1947.

Batmanov İ.A., Sovremennıy kirgizskiy yazık. Frunze,1963.

Baytur A., Kirgız tarihının leksiyaları. Bişkek,1992.

Biçurin N.Y. Sobraniya soçineniy o narodah, obitavşih v Sredney Azii v drevniye vremena. T.I, M.-L.,1950.

Cumakunova,G. (2002).“Kirgız Türkçesi”. Türkler Ansiklopedisi.Ankara:Yeni Türkiye Yay. Cilt 19, s.596-606.

Cumakunova, G. (2005). Türkçe-Kirgızca Sözlük. Bişkek: Manas Üniversitesi Yayınları.-1000s.

Cumakunova, G.(1999). Rahat Razak ile beraber, Baldar angemeleri. (Türkçeden Kirgızcaya). Ankara: Diyanet İşl. Başk.Yay. 1- 112s.

- Cumakunova, G.(1999). Rahat Razak ile beraber, Baldar angemeleri. Ankara: Diyanet İşl. Başk.Yay. 1- 112s.
- Cumakunova, G.((2001). Engin Köseoğlu: Tonton Ene. Ankara: Diyanet İşl. Başk.Yay. 1-88.
- Cumakunova, G.((2003). Veli Aba. Ankara: Diyanet İşl.Başk. Yay.1-136.
- Cusupakmatov L.,Otnoşeniye kirgizskogo yazıka k sibirskim tyurkskim yazıkam. Frunze,1983.
- Çorotegin T.K., Moldokasımov K.S., Kırgızdardın cana Kırgızstandın tarıhı. Bışkek,2000.
- Dırenkova N.P., Grammatika şorskogo yazıka. Moskva,1979.
- Grammatika hakasskogo yazıka. Moskva, 1975.
- Hu Zhen-Hua, Guy İmart, Fu-Yü Girgis : A tentative descryption of the Easternmost turkic language. Univ. Of Calif. at Santa Barbara.
- İshakov F.G., Palmbah A.A. Grammatika tuvinskogo yazıka. Moskva,1961.
- Karayev O., Vostoçniye avtorı o kırgızah. Bışkek,1994.
- Kırgız adabiy tilinin grammatikası. Frunze, 1980.
- Malov S.E. Drevniye i noviye tyurkskiye yazıki.-İzvestiya AN SSSR, T.XI, Vıp.2., Moskva,1952.
- Malov S.E., Lobnorskiy yazık, Frunze,1956.
- Malov S.E., Yazık celtih uygurov: Slovar, grammatika. Alma-Ata,1957.
- Malov S.E., Yeniseyskaya pismennost tyurkov: Tekstı i perevodı.M.-L., 1952.
- Oruzbayeva B.O., Kirgizskiy yazık.- Yazıki mira: Tyurkskiye yazıki.- Bışkek,1997,s.286-289.
- Tınıstanov K.,Kırgız tili. T.I-II, İstambul,1998.
- Tenişev E.R., Drevniy kirgizskiy yazık, Bışkek,1997.
- Tenişev E.R., O dialektah uygurskogo yazıka Sinszyana.- Tyurkologičeskiye issledovaniya. M.-L.,1963.
- Tenişev E.R., O yazıke kırgızov uyezda Fuüy (KNR).- Voprosı yazıkoznaniya,1966, No 7, s.88-95.
- Tenişev E.R., Stroy sarı-uygurskogo yazıka. M.,1976.
- Tekin T., Türk Dil ve Diyalektlerinin Yeni Bir Tasnifi.- Erdem Dergisi.C.5,sayı 13,1990. S.141-168.
- Yunusaliyev B.M.,Kırgız dialektologiyası, Frunze,1971.
- Yunusaliyev B.M., Problema formirovaniya obşenarodnogo kirgizskogo yazıka.- Voprosı yazıkoznaniya,1955, N 2, s.30-41.